

4. Inclusieve economie

Werken aan nichediversiteit en dwarsverbindingen

donderdag 7 februari 2013

Kwartiermaken komt op voor een inclusieve samenleving waarin ook mensen met grote en kleine handicaps de kans krijgen naar eigen wens en vermogen te werken, tegen een inkomen dat zoden aan de dijk zet en hen niet tot eeuwige armoede veroordeelt.

Gelukkig ontstaan er steeds meer initiatieven die een duurzame en solidaire economie nastreven, waarin kleinschaligheid een belangrijke rol speelt.

Zowel een duurzame en solidaire economie als een inclusieve economie lijken gebaat te zijn bij een sterkere nichediversiteit. Het stimuleren en ontwikkelen van lokale wijkeconomieën kan daarvan een voorbeeld zijn. Nichediversiteit moet de mogelijkheid bieden om mensen met uiteenlopende handicaps op een humane, duurzame en solidaire manier mee te laten draaien in de samenleving, die daarmee ook een andere samenleving wordt, minder eendimensionaal, minder monocultureel.

onderzoeksvragen

Hoe kunnen we de positie van mensen met een handicap versterken in bewonersgestuurde wijkontwikkeling?

Welk perspectief bieden de *trusts* - nieuwe vormen van buurtorganisatie die burgers in staat stellen om initiatieven te nemen en zich weer eigenaar te voelen van zaken die hen direct aangaan. Trusts zijn wijkondernemingen die bijvoorbeeld gebouwen exploiteren. Maar het is ook een andere manier van denken, organiseren, kijken naar lokale economie, waardoor creativiteit vrijgemaakt wordt en burgers gemobiliseerd worden.

Hoe kunnen mensen met een handicap van het begin af aan bij dergelijke ontwikkelingen betrokken worden, zich uitgenodigd weten?

Hoe kunnen grotere ondernemers hun verantwoordelijkheid nemen voor nichediversiteit?

Hoe kunnen studenten voorbereid worden om mensen in deze beweging te ondersteunen?

5. Uitsluiting maakt ziek

Hoe kan het werken aan ruimte voor anders-zijn uitsluiting tegengaan?

donderdag 7 maart 2013

De politicoloog Bart van Leeuwen (2003) schreef uitgebreid over uitsluiting. Mensen zijn voor hun zelfgevoel afhankelijk van de erkenning van anderen. Deze afhankelijkheid maakt de mens kwetsbaar. Omdat we pas een verhouding tot onszelf kunnen ontwikkelen vanuit het standpunt van medemensen en de sociale wereld om ons heen, kunnen we ons niet afsluiten voor minachting en vernedering door anderen. Miskenning veroorzaakt niet alleen pijn en verdriet, het kan het individu ook belemmeren in de ontwikkeling van eigen mogelijkheden en talenten. Minachting en negatieve stereotypering hebben bovendien zelfonderdrukkende effecten. Om dat te begrijpen, moet er zowel oog zijn voor de inwendige zelftwijfel die op langere termijn kan ontstaan doordat men een negatief beeld overneemt, als voor de externe dreiging die uit kan gaan van concrete anderen met negatieve vooroordelen over de groep waarmee men zichzelf identificeert. Oftewel, het is belangrijk te beseffen dat vooroordelen hun eigen realiteit voortbrengen.

(Zelf)stigmatisering, uitsluiting en discriminatie liggen dicht bij elkaar. Het lijkt er op dat jongere Nederlanders met een Marokkaanse of Turkse achtergrond in toenemende mate het gevoel hebben dat ze nooit onderdeel van de Nederlandse samenleving zullen worden. Tegelijkertijd worden de sociale vangnetten waarop hun ouders een beroep konden doen steeds brozer. Dat vertaalt zich volgens sommigen in een hoog percentage van depressies en psychoses in deze groep.

onderzoeksvragen

Omdat culturele identiteit zo'n duidelijke rol speelt bij deze groep kan onderzoek daarnaar ons veel leren over hoe uitsluiting werkt, en wat er voor nodig is om de mogelijkheden die onze samenleving biedt, toegankelijker te maken. Het gaat er hier niet om het hebben van psychische problemen als louter politiek probleem te zien. Het gaat er wel om de politieke aspecten ervan onder ogen te zien. Hoe kan de samenleving voor meer mensen een plaats zijn waar je je thuis voelt en hoe kunnen kwartiermakers voor het stimuleren van een toleranter cultureel klimaat van betekenis zijn?

Het ligt in de bedoeling in dit onderzoek samen te werken met de Stichting Al Amal (www.al-amal.nl). *Al Amal* is arabisch voor 'hoop'.

5 Kritische Dialogen

In 2012/13 organiseert Doortje Kal, lector Kwartiermaken aan Hogeschool Utrecht, vijf *kritische dialogen* over thema's uit haar onderzoeksveld.

In een kritische dialoog is niet, zoals in een debat, het 'winnen' van een argumentatieve competitie aan de orde, maar een gemeenschappelijk verlangen om een bepaalde gedachtegang te doorgronden. Het gaat niet om het verdedigen van de eigen mening, maar om het met respect en empathie onderzoeken van andermans mening.

Redeneringen worden onderzocht vanuit het nadrukkelijk gezamenlijk onderschreven belang deze op hun merites te kunnen beoordelen. Daarbij is geenszins het streven leidend om tot een eensluidend oordeel te komen. Eerder is het de bedoeling om overeenkomsten en verschillen in opvattingen boven tafel te krijgen, om die verstaanbaar en communiceerbaar te maken. Bijvoorbeeld om samen verder te komen rond het gedeelde probleem van het meedoen en erbij horen van mensen in de marge.

De kritische dialoog is een vorm van onderzoek. Het legt de veelal verborgen veronderstellingen en verwachtingen bloot die een gedachtegang bepalen, en onderwerpt de opbouw van een betoog aan kritische vragen.

Er wordt bij deze bijeenkomsten uitdrukkelijk ingezet op onderzoek dat zich verbindt met een praktijk. Betrokkenen worden als *stakeholders* en competente medeonderzoekers uitgenodigd deel te nemen. Daarin sluiten we aan bij een traditie van participatief en actie- of handelingsonderzoek binnen het Kenniscentrum Sociale Innovatie.

De dialogen zijn gratis toegankelijk, en duren van 14:30-18:00 uur in de theaterzaal van de faculteit Maatschappij en Recht, Heidelberglaan 7, Utrecht.

Houdt voor actuele informatie en inschrijvingen [www.kwartiermaken.hu.nl] in de gaten.

1. Lof der zichtbaarheid

De kracht van kunst in het werken aan ruimte voor anders-zijn

dinsdag 2 oktober 2012

De Vlaamse filosoof Rudi Visker (2007) wijst er in zijn boek *Lof der zichtbaarheid* op hoe betekenisvol het voor mensen in de marge kan zijn om in de openbaarheid te treden. Daar hoeven zij die vaak 'binnen blijven omdat buiten zeer doet', niet alleen te blijven met hun anders-zijn, een anders-zijn dat beklemmt en schichtig maakt.

Artistieke producties - beeldende kunst, poëzie of podiumkunsten - bieden mensen in kwetsbare posities een mooie kans om zich te laten zien. Amateurs of professionele kunstenaars nuanceren met hun werk en optreden de vaak negatieve beeldvorming. Ze laten iets zien over hun leven en agenderen daarmee tegelijkertijd hun verlangen om mee te doen en erbij te horen.

Tallose *Kwartiermakersfestivals* bieden daartoe sinds jaar en dag een podium waarop mensen met en zonder psychiatrische achtergrond eendrachtig samenwerken. Deze eerste kritische dialoog zal een voortzetting vinden in een Kwartiermakersfestival in juni 2013.

Samen met *Special Arts* [www.specialarts.nl] en in samenwerking met de *Vrede van Utrecht* [www.vredevanutrecht.nl] zal op en rond de HU een festival worden georganiseerd met een symposium, workshops, exposities, voorstellingen en muziek. De werelden van mensen met en zonder handicap worden samengebracht, kennis wordt vergaard en gedeeld en kunst wordt samen beleefd en genoten. Bovendien vormt deze eerste dialoog een opmaat voor het project *Lof der zichtbaarheid*: in Utrechtse wijken zal in het midzomerweekend van 2013 in het kader van de Vrede van Utrecht ook kunst van mensen met een handicap te zien zijn [www.overalinnutrecht.nl].

onderzoeksvragen

Waaruit kan de kracht van kunst bestaan in het werken aan ruimte voor anders-zijn?

Welke rol speelt kwaliteit? Is kwaliteit ook een kwestie van context? Voegt kunst van amateurs kwaliteit toe?

Wat is *community art*? Welke plek zou *community art* op de HU in moeten nemen?

Lof der zichtbaarheid - wat moet zichtbaar worden, moet er iets precies zichtbaar worden? Hoe werkt de beoogde agendering van inclusie?

Wat doet het optreden in de openbare ruimte met professionele en amateurkunstenaars in kwetsbare posities?

2. Burgervriendschap

Hoe kan de kracht van maatjesprojecten in het kader van de Wmo worden versterkt en uitgebreid?

donderdag 8 november 2012

Vriendendiensten en maatjesprojecten zijn er sinds hun ontstaan begin jaren negentig in soorten en maten, en hebben bewezen betekenisvol te kunnen zijn voor de betrokkenen. De relaties die daarin worden aangegaan zouden, in navolging van de ethicus Hans Reinders (1999) *burgervriendschappen* genoemd kunnen worden. 'Vriendschap' is hier een uitdrukking van een publieke deugd, die daadwerkelijk samenleven mogelijk wil maken. Daarin drukt zich de behoefte uit elkaars medeburger te zijn, deel te hebben aan elkaars leven opdat ieder kan gedijen.

Zulke 'burgervriendendiensten' lijken een uitgelezen mogelijkheid om de oriëntatie op participatie die in de Wmo is neergelegd, waar te maken. Met participatie wordt hier bedoeld het actieve burgerschap van zowel weerbaarder burgers als burgers in kwetsbare posities.

onderzoeksvragen

Onder welke condities worden burgers betrokken burgers, 'burgervrienden'? Welke professionele infrastructuur is nodig om burgervriendschappen te doen slagen, en hoe leiden we daarvoor sociale professionals op?

Wordt de transitie van verzorgingsstaat naar participatiemaatschappij wel zorgvuldig genoeg uitgevoerd - hoe voorkom je dat de vrijwilligers verkapte hulpverleners (moeten) worden en daarmee hun doel als burgervriend voorbij schieten?

En ten slotte, hoe dragen dergelijke projecten bij aan ruimte voor anders-zijn, aan een ander denken over anders-zijn, waardoor er ook een preventieve werking vanuit zou kunnen gaan en burgervriendschap tot de orde van de dag gaat behoren? Welke rol zou de Wmo hierin kunnen spelen?

3. Wijkgericht werken

Van organisatiegebonden naar wijkgericht werken

donderdag 6 december 2012

In de wijk werken teveel verschillende organisaties en professionals langs elkaar heen. Vanuit het Kenniscentrum Sociale Innovatie wordt gewerkt aan wijkteams die ervoor zorgen dat burgers die dat nodig hebben de juiste ondersteuning krijgen op het gebied van wonen, zorg en participatie naar eigen wens en mogelijkheden. Het gaat om een team met presente, breed aanspreekbare nieuwe sociale professionals die ook verbindingen weten te leggen met mantelzorgers en andere vormen van informele of vrijwilligerszorg.

Steeds vaker klinkt de oproep aan de GGz om zich meer wijkgericht in de eerste lijn op te houden. Daarbij geldt evenzeer dat bekeken moet worden hoe grote instituties zich kunnen voegen naar de schaal waarop dan gewerkt moet worden. In het Maatschappelijk Steun Systeem Eindhoven e.o. maar ook elders is intussen ervaring opgedaan met het transitieproces van organisatiegebonden naar wijkgericht werken, en de onderlinge afstemming daarin van de verschillende werkgebieden. Zie ook Kal, Post en Scholtens (2012), *Meedoen gaat niet vanzelf*.

Het idee is dat wijkgericht werken en het organiseren van de GGz binnen de eerste lijn veel betere kansen biedt voor aansluiting bij de leefwereld, en de maatschappelijke problemen en mogelijkheden van mensen in kwetsbare posities. De zorg wordt daardoor integraler en adequater (en goedkoper). Kwartiermaken en ervaringsdeskundigheid kunnen veel organischer hun plek innemen, en meedoen en erbij horen komen meer binnen bereik.

onderzoeksvragen

Op welke wijze kunnen sociale wijkteams zo georganiseerd en ingericht worden dat ze werkelijk ondersteunende dienstverlening kunnen bieden aan mensen in de wijk, en een bijdrage kunnen leveren aan participatie en sociale cohesie?

Wat is de toegevoegde waarde van kwartiermaken en de inzet van ervaringsdeskundigheid?

Kunnen dergelijke wijkteams ook een rol spelen in initiatieven voor bewonersgestuurde wijkontwikkeling? (zie ook dialoog #4)